

LUNDS
UNIVERSITET

Upplevelser i Danske Banks korridorer

- En studie om det brottsförebyggande arbetet mot penningtvätt

Av Klara Carlbring & Sandra Werner

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårterminen 2020

Handledare: Martin Joormann

Examinator: Peter Bergwall

Abstract

This study aims to analyze experiences and attitudes that the AML employees at Danske Bank have towards the relevant legislation and regulation due to their crime prevention work against money laundering. The employees' experiences were composed through semi-structured interviews of a total of 5 employees selected in the bank's two departmental teams within AML: Compliance and AML Advisors. The collected material was analyzed with the help of a thematic content analysis where we formulated four key themes for the central experiences that were demonstrated. The final result of the material that was collected, culminated into experiences of the Bank Confidentiality between national and international banks, A collection of negative experiences, the Law, the EU directive and the Swedish Financial Supervisory Authority and the Start-up phase. These experiences shows a critical point of view in the perception of a successful work of crime prevention. All themes are designed as it is in some way linked to the relevant regulation that the study is interested in: Law (2017: 630), FFFS (2017: 11), EU Directive (2015/849) and Law (2004: 297).

The purpose of the study is to in some way provide new research and by that fill gaps where it lacks of knowledge and information in the current field. We want to broaden the knowledge of the law's effect in money laundering in Sweden by those who actually performs it in their daily work. It is hoped that, the four themes of experiences are able to generalize banks' reality.

Keywords: Analysis of experiences, Bank, Employees, Legislation & Money laundering

Tackord

Inledningsvis vill vi tacka de respondenter som ställt upp i studiens genomförda intervjuer. Studiens syfte och frågeställning var helt och hållet baserat på det material som vi med er hjälp har fått tillträde till.

Slutligen vill vi rikta vår ödmjukaste tacksamhet gentemot vår handledare, Martin Joormann, som har väglett oss i arbetet och utgjort ett avgörande stöd och trygghet i studiens genomförande.

1. Inledning och problemformulering	5
1.1 Syfte och frågeställning	6
1.2 Bakgrund	7
2. Definitioner	8
3. Lagrum	10
4. Rättssociologisk relevans	12
5. Avgränsning	12
5.1 Danske Bank	12
5.2 Anställda hos Danske Bank	13
5.3 Aktuella lagrum	13
6. Tidigare forskning	14
6.1 Inom nationella gränser	14
6.2 Internationell forskning	16
7. Teoretiskt ramverk	18
7.1 Ulrich Beck och risksamhället	18
7.2 Rättspluralism	20
7.3 Jürgen Habermas och juridification	20
8. Metod	21
8.1 Urval	21
8.2 Validitet och Reliabilitet	22
8.3 Metod för datainsamling	23
8.3.1 Samtycke och forskningsetik	23
8.3.2. Semistrukturerade intervjuer	24
8.4 Metod för analys för datainsamlad empiri	25
8.4.1 Transkribering och efterhantering av källdata	25
8.4.2 Tematisk innehållsanalys	26
9. Resultat	26
9.1 Banksekretessen mellan nationella och internationella banker	28
9.2 En samling av negativa upplevelser	29
9.2.1 “Två block”	29
9.2.2 “IT-system” och “Tidsbrist”	30
9.2.3 “Jätteviktig”	32
9.3 Lagen, EU-direktiv och Finansinspektionen	32
9.4 Uppstartsfasen	34
10. Analys och diskussion	35
10.1 Tema ett & Banksekretessen	35
10.2 Tema två & Samlingen av negativa upplevelser	37
10.3 Tema tre & Den rådande regleringen	40
10.4 Tema fyra & Den aktuella uppstartsfasen	42
11. Sammanfattning och slutsats	43
Referenslista	47
Bilagor	49

1. Inledning och problemformulering

År 2018 fick den så kallade *penningtvättshärvan* stor medial uppmärksamhet. Med tre utav nordens ledande banker: Swedbank, SEB samt Danske Bank djupt involverade, låg det i många människors intressen att reda ut vad som egentligen hänt. Men skandalen som uppstått befann sig inte enbart innanför den svenska statens gränser, inte heller inom de nordiska, utan sträckte sig ner till Baltikum där de tre staterna Estland, Lettland och Litauen gjorde sig aktuella. (Sveriges Television, 2019)

I fallet för Danske Bank startade denna historia år 2006 då de köper upp det finska finansbolaget Sampo Bank. I detta förvärv ingick även en lönsam affär: filialen i Estland. Danske Bank övertog därmed en stor kundbas med affärer i Ryssland, men sina bankkonton placerade i Estland. Det var inte förens hösten 2013, sju år senare, som en anställd vid Danske Bank alarmerande om en misstänkt penningtvätt i den etniska verksamheten. Den befarade brottsligheten involverade utländska kunder, främst med ryskt ursprung, som använde sig utav konton i banken i syfte att tvätta pengar med ursprung av kriminalitet. (Sveriges Television, 2019)

Inom EU är banker enligt lag skyldiga att förbjuda samt förebygga ekonomisk brottslighet genom bland annat att ha en god kundkänedom. Finansinspektionen har formulerat tydliga direktiv kring vad som krävs av bankerna och vilken typ av information de är skyldiga att ge ut om sina kunder. Denna statliga förvaltningsmyndighet har sedan i uppgift att kontrollera att dessa krav efterföljs. (Finansinspektionen, "FI:s arbete mot penningtvätt och finansiering av terrorism", 2019)

Banktjänsteman inom avdelningen för Anti Money Laundering (AML), utför dagliga arbetsuppgifter som har sin grund i lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. I samband med den förödande härvan år 2018 har bankernas, och därmed de anställdas ansvar inom denna avdelning, intensifierats i denna aspekt. Detta arbete intresserar sig för dessa banktjänstemäns upplevelser kring det ökade

ansvar som tillkommit utifrån de lagrum som involveras i det dagliga arbetet. Penningtvättshärvan beskriver en problematik i hur den tidigare hanteringen av penningtvätt medfört stora konsekvenser och i sin tur tillfört ett större fokus på att banker ska motverka och förhindra brottstypen i en större och effektivare skala idag. Därav vill vi se över hur de berörda personerna själva upplever sin ansvarsfulla yrkesroll idag, några år efter penningtvättshärvans utbrott.

1.1 Syfte och frågeställning

Arbetet syftar till att belysa hur Danske Bank, som en av de ledande bankerna i Norden samt med anledning av sin inblandning i penningtvätts härvan, bedriver det brottsförebyggande arbetet mot just penningtvätt. Därför ämnar arbetet till att åskådliggöra hur upplevelser och attityder faktiskt ser ut bland de som hanterar dessa rättsregler dagligen. Sålunda kommer personer, anställda inom denna specifika avdelning på Danske Bank, utgöra källan för arbetets material.

Arbetet i sig motsvarar inte en tillräcklig kapacitet för att fylla ett eventuellt tomrum inom forskning, men förhoppningarna är att åtminstone åskådliggöra ett avsaknat område av bedriven forskning. Genom denna konkretisering hoppas vi kunna väcka ett fortsättningsvis och efterföljande intresse för de berörda lagrummets verkan kring penningtvätt. En förhoppning för arbetet är att kunna åstadkomma till en viss del generaliserbart resultat som gör sig något så när applicerbar för Sveriges samtliga banker. Det tillkommande utfallet hoppas vi ska kunna ligga till grund för förändring; om än liten, stor eller ingen förändring visar sig behövas alls.

Detta utmynnar i följande huvud- samt underliggande frågeställningar:

Hur upplevs det brottsförebyggande arbetet rörande penningtvätt av de anställda på Danske Banks avdelning för Anti Money Laundering, med sin främsta utgångspunkt från Lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism?

- *Vilka centrala upplevelseteman ligger till grund för arbetets empiriska insamling?*

1.2 Bakgrund

Sedan 1989 har Sverige varit en av 37 medlemmar i den internationella organisationen Financial Action Task Force. Verksamheten syftar till att driva bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism på det mest effektiva sätt. Genom sitt medlemskap har Sverige åtagit sig att följa organisationens 40 rekommendationer för att uppnå en internationell gemensam standard för hur denna bekämpning bör hanteras. (Polisen, "Penningtvätt - polisens arbete", 2019) Men trots Sveriges deltagande i internationella samarbeten påvisade den så kallade *penningtvättshärvan* att brottslighet som penningtvätt är av ytterst komplex form och därmed svår att hantera och bekämpa.

Danske Bank

Som Sveriges femte största bank är den nordiska banken Danske Bank verksam i sammanlagt 13 länder. Banken tillgodoser intressen för såväl privatpersoner, institutionella organisationer samt företag. Utöver traditionella banktjänster erbjuds även pensionsförsäkring, förmögenhetsförvaltning, leasingtjänster och fastighetsfinansiering. År 1997 blev Danske Bank den första utländska banken i Sverige med ett brett filial nät och har idag cirka 30 kontor och fyra finanscenter utspridd i landet. (Danskebank, 2020)

Finansinspektionen

Med det primära åliggandet att kontrollera och granska svenska företag, är Finansinspektionen den fundamentala statliga myndighet som verifierar att de stadgar och regler som formulerats fram, för att uppnå både ett stabilt finansiellt system såväl som ett åtråvärt konsumentskydd, faktiskt efterföljs. (Finansinspektionen, "Om Finansinspektionen", inget datum)

I fråga om Finansinspektionens relation till bankvärlden är det centrala ändamålet att ha tillsyn över bankernas riskhantering, styrning och kontroll såväl som upprätthållandet av det goda konsumentskyddet. Utöver detta tillhör det även i

Finansinspektionens uppgift att övervaka frågor kring penningtvätt och finansiering av terrorism. (Finansinspektionen, "Bank", inget datum)

I fall då den efterfrågade kundkännedom saknas får inte bankerna lov att upprätta eller vidmakthålla en redan etablerad affärsrelation. Detta rör sig till en nivå där en enskild transaktion skulle nekas. (Finansinspektionen, "Kundkännedom", 2018)

Finanspolisen

Finanspolisen representerar Sveriges Financial Intelligence Unit (FIU) och utgör en del av den underrättelseenhet som arbetar mot penningtvätt och finansiering av terrorism inom Polismyndighetens nationella operativa avdelning (Noa) (Polisen, "Penningtvättspolisens arbete", 2019). Genom att kräva av verksamhetsutövare, däribland banker, att upprätthålla den grad av kundkännedom (som Finansinspektionen kontrollerar), samt att rapportera de uppgifter som tyder på misstänkta transaktioner och aktiviteter, efterföljs vad som framkommer enligt lag (2017:630). I de fall som misstänksamheten kvarstår efter en djupare analys ska verksamhetsutövaren rapportera in en så kallad penningtvättsrapport till FIU. Därmed blir Finanspolisens primära uppgift att bearbeta och analysera denna inhämtade information då misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism förekommer (Polisen, "Penningtvätt - polisens arbete", 2019). Genom att ge återkoppling samt delge kritiska uppgifter och resultat till adekvata aktörer och myndigheter, nationella såväl som internationella, kan detta förebyggande och utredande arbete realiseras. (Polisen, "Penningtvätt- polisens arbete", 2019)

2. Definitioner

Penningtvätt

Penningtvätt är ett begrepp som omfattar betydelsen av när brottsligt intjänade pengar omvandlas till tillgångar som kan redovisas och begagnas öppet. Processen beskrivs ofta som att pengar tvättas från att vara "svarta", genom sin kriminella

involvering, till att bli lagliga och på så sätt "vita". I Sverige klassificeras penningtvätt som ett straffbelagt brott. Bestämmelserna som behandlar detta område finns primärt till för att förhindra och därigenom reducera organiserad brottslighet där brottsvinster kan döljas med hjälp av penningtvättsprocesser. (Polisen, "Penningtvätt - polisens arbete", 2019)

Enligt Ekobrottsmyndighetens avsnitt om Penningtvätt redogjordes det för att den organiserade brottslighetens vinst kan komma från narkotikabrott, människosmuggling, trafficking, bedrägerier, rån och skattebrott. Processen för penningtvätt kan dock ske genom flera olika tillvägagångssätt. Ett exempel på ett av de vanligaste tillvägagångssätten för denna process är att sätta in pengarna på ett bankkonto för att de ska befinna sig i ett finansiellt system. Därefter flyttas tillgångarna mellan olika konton för att bli svåra att lokalisera och på så sätt tyckas vara legalt intjänade. (Ekobrottsmyndigheten, 2020)

Låg-/ mellan-/ och högriskkunder

I enlighet med den aktuella lagen (2017:630) framgår det att inom finansiella verksamheter finns det krav på att göra bedömningar av samtliga kunder för att kunna skapa en god kundkänedom. Verksamheterna ska utifrån sina egna bedömningar av kunder göra en vidare riskklassificering. Kunderna delas därefter in i tre olika riskkategorier: låg-/mellan-/ och högriskkunder. De olika kategorierna representerar olika grader av risk som i sin tur utgör olika åtgärder. (Finansinspektionen, "Riskklassificering", 2018)

Andra förkortningar

FI:

Förkortning för Finansinspektionen.

FIPO:

Förkortning för Finanspolisen.

AML:

Förkortning för Anti Money Laundering

FFFS:

Finansinspektionens författningssamling

3. Lagrum

Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Det berörda lagrum som gör sig tillämplig för denna studie utgörs bland annat av Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Finansiella verksamheter måste enligt denna lag vidta vissa åtgärder för att minska eller motverka bland annat penningtvätt. Lagen syftar till att förhindra att finansiella verksamheter och annan näringsverksamhet utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism och gäller för fysiska såväl som juridiska personer som driver just bank- eller finansieringsrörelser. (2017:630)

Lagen beskriver inte enbart finansiella verksamheters krav på att vidta åtgärder utan beskriver även detaljerat innebörden av dessa. Ingreppet utgörs sammanlagt av sex olika punkter och består av följande rubriker: *riskbedömning*, *rutiner*, *utbildning*, *kundkännedom*, *riskklassificering* samt *övervakning*. En *riskbedömning* av kunder inom verksamheten ska regelbundet genomföras och det ska finnas *rutiner* för hur dessa bedömningar utförs. Lagen redogör vidare för de krav som finns på att finansiella verksamheter ska tillgodose sina anställda med den betydelsefulla *utbildning* som krävs. Denna utbildning ska resultera i den väsentliga kunskap som ligger till grund för ett tillfredsställt resultat i arbetet mot en ökad *kundkännedom*. En *riskklassificering* görs på kunder och affärsförbindelser i syfte att veta hur pass skärpta åtgärder som behöver vidtas. Slutligen sätter lagen krav på att verksamheten bedriver *övervakning* på de kunder och affärer som ger upphov till detta så att man på så sätt kan försäkra att dokumentation finns samt att transaktioner stämmer överens med den befintliga kundkännedom man åstadkommit. (Finansinspektionen, "Penningtvätt", 2018)

FFFS 2017:11

Det brottsförebyggande arbetet kring just penningtvätt är en del av ett stort maskineri

där flera verksamheter i Sverige jobbar tillsammans för att motverka och minska ekonomisk brottslighet. Finansinspektionen är en statlig tillsynsmyndighet med en essentiell roll i detta maskineri kontrollera att finansiella verksamheter följer de uppsatta lagar och riktlinjer som utformats. Finansinspektionen har föreskrifter om åtgärder mot penningtvätt och terrorfinansiering som är baserade på lagen (2017:630) och ett EU-direktiv från 2015. Föreskrifterna trädde i kraft från och med den 1 augusti 2017 och är riktade mot finansiella företag där de ställer krav på att anpassa rutiner och åtgärder baserat på de risker som identifierats. Det innefattar krav på funktioner för intern kontroll, regelefterlevnad samt visseblåsningssystem. Föreskrifterna redogör för att dessa finansiella verksamheter är skyldiga att tillgodose Finansinspektionen på den information och de nödvändiga uppgifter som krävs för att kunna garantera att verksamheten bedrivs i enlighet med lagens föreskrifter. (2017:11)

EU-direktiv 2015/849

Den 20 maj 2015 kom Europaparlamentet och rådet med sitt fjärde och senaste direktiv gällande åtgärder i förhindrandet av att verksamheter missbrukas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Detta EU-direktiv ersätter därmed det tredje från år 2005 men verkställdes inte förrän år 2017 i Sverige. Föreskriften syftar till att garantera att samtliga medlemsstater förbjuder denna form av brottslighet samt att förhindrandet av detta arbetas med preventivt. (Direktiv (EU) 2015/849)

Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

Lagen behandlar bestämmelser gällande bank- och finansieringsrörelse, däribland sekretessen som råder i området. Detta särskilda segment implicerar bland annat hur pass mycket information av bankkunders historiska transaktioner och nuvarande tillgångar som är sekretessbelagda. (2004:297) Lagen begränsar därmed möjligheten till att distribuera sådan information mellan banker.

4. Rättssociologisk relevans

Läran om rättssociologi kan kategoriseras som ett tvärvetenskapligt specialämne där det centrala intresset berör rättssystemets och rättsreglers sociala förutsättningar och faktiska verkan. Till skillnad från den klassiska rättsvetenskapen, där man intressera sig för rättens ytliga betydelse som vilka lagrum som gör sig aktuella, hur dessa är utformade rent innehållsmässigt eller hur korrelationen ser ut i föreningen med andra rättsregler, djupdyker ett rättssociologiskt perspektiv i betydelsen bakom rättsliga normer. Dessa betydelser tar sin grund i människors moraliskt och känslomässigt styrda principer i sitt alldagliga beteende. För att kunna undersöka dessa faktorer används samhällsvetenskapliga metoder och teorier. (Mathiesen, 2005) På samma sätt kommer samtliga konstateranden och slutsater sättas i kontexten av samhällsvetenskapliga ansatser i ett försök till att beskriva och åskådliggöra företeelser.

I enlighet med Mathiesens förklaring intresserar sig det aktuella arbetet för att utvärdera ett rättsligt segments betydelse och denotation i ett socialt sammanhang. Genom att koncentrera arbetets riktning på de anställdas upplevelser av just lagens verkan och extension garanteras den rättssociologiska orienteringen.

Utöver dessa aspekter kommer arbetet genomsyras av rättssociologiska begrepp som exempelvis *rättspluralism*, *juridifiering*, *lagrum*, *rättslig kontroll*, *brottsförebyggande*, *riskhantering* samt *lag och rätt*. Fortsättningsvis kommer dessa begrepp diskuteras utifrån sociologers vetenskapliga ansatser. Dessa begrepp och sociologer har betydelse för arbetet i diskussionen av den rättssociologiska relevansen.

5. Avgränsning

Diverse avgränsningar av arbetets berörda områden kommer göra sig nödvändiga för att uppnå ett så tillfredsställande resultat som möjligt. (Kvale, 2007)

5.1 Danske Bank

I och med att studien ägnar sig åt en lag som berör finansiella verksamheter i Sverige

gör sig samtliga banker aktuella. I fallet för denna forskning kommer enbart Danske Bank utgöra grunden för det empiriskt insamlade materialet med anledningen för en tidsrelaterad aspekt. Inför påbörjandet av studien hade vi dessutom förmånen att inneha kontakter inom Danske Bank vilket underlättar tillgängligheten av information. Därav föll sig valet av bank naturligt i detta fall.

5.2 Anställda hos Danske Bank

De respondenter som kommer utgöra själva grunden för arbetets källdata kommer inte att avgränsas ur geografiska aspekter. Det kommer därmed inte tas hänsyn till ett specifikt kontor i Sverige och inte heller till en specifik stad. Anledningen till detta är att vi besitter ett begränsat kontaktnät.

I och med att det förekommer flera brottsrelaterade kategorier inom AML på Danske Bank som bland annat terrorfinansiering, mutor eller korruption, kommer en avgränsning att göras. Arbetet kommer enbart att fokusera på och analysera de anställdas upplevelser kring det brottsförebyggande arbete som görs utifrån *penningtvätt*.

Inga avgränsningar gällande kön, ålder eller etnicitet kommer uträttas i och med att detta inte på något sätt är betydande för den källdata som kommer samlas in (Kvale, 2007). Då problemformuleringen och frågeställningen enbart intresserar sig för personer som är anställda inom denna specifika avdelning och därmed besitter en specifik kunskap och kompetens, gör det sig inte nödvändigt att göra någon särskiljning i materialet mer än i vilken avdelningen respektive respondent är anställd inom.

5.3 Aktuella lagrum

Det finns många lagar och direktiv i Sverige och inom EU som reglerar eko relaterad brottslighet, som exempelvis skattebrott, finansiering av terrorism m.m., kommer en avgränsning göras även här. Arbetet kommer enbart utgå från *Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism*, det fjärde *EU-direktivet 2015/849* samt finansinspektionens föreskrifter *FFFS 2017:11*. Dessutom kommer det

bli nödvändigt att applicera lagen (2004:849) om bank- och finansieringsrörelse då aspekter som sekretess kommer behandlas.

6. Tidigare forskning

“En forskningsöversikt är nödvändig för en undersökning.” - I. Lindstedt (2019)

Ovan är ett citat skrivet av författaren Inger Lindstedt till boken *Forskningens hantverk* (2019). Hon beskriver vikten av att genomföra en forskningsöversikt och se över forskning som redan undersökt problem kopplade till ett område. Det underlättar urskiljandet av forskningsgap och därmed driva ny forskning inom ett visst område framåt.

6.1 Inom nationella gränser

I den nationella riskbedömningsrapporten från 2019 konstateras det att det inte kan göras en garanterad uppskattning av hur mycket pengar som tvättas varje år, men istället konstateras det att det rör sig kring ett mångmiljardbelopp. På sökmotorn EBSCOHost framgår det med hjälp av sökorden *“Money Laundering”*, *“Bank”* och *“Sweden”* att svensk bedriven forskning är av mindre skala. Sökningen resulterade nämligen i totalt åtta artiklar i kategorin peer reviewed. Utav dessa åtta urskiljdes två artiklar av svenska författare med relevans i likheter för det aktuella arbetet. Det är av vikt att analysera den svenska forskningen som finns på området i och med att det empiriskt insamlade materialet för undersökningen är insamlad och genomförd i Sverige, samt att undersökningen utgår ifrån svensk lag.

I Dan Magnussons artikel *The costs of implementing the anti-money laundering regulations in Sweden* (2009) framgår det att studiens främsta syfte är att undersöka de kostnader som ligger till följd för införandet av de nya bestämmelserna om penningtvätt i Sverige. Utöver detta gjordes en analys av lagstiftningens eventuella verkningsgrad i

reduceringen av den aktuella brottsligheten. Den centrala metod de tog till för studiens datainsamling var intervjuer av yrkesverksamma personer vid en svensk bank.

De essentiella slutsatser som kunde dras från studien var dels att det förekommer brister i de svenska lagstiftningarna då det upplevs existera väsentliga skillnader i de rättsliga förordningarna och regleringssystemen. Avslutningsvis kritiserar Magnusson bestämmelsernas faktiska verkan då de anses resultera i icke mätbara effekter i de brottsreducerande aspekterna och menar på att det borde utvecklas ett *alternativt system* som undviker dessa betydande summor pengar och andra negativa effekter. (Magnusson, 2009)

I och med att studien syftar till att utgöra en upplevelseanalys utifrån bankernas egna aspekter och åsikter kan likheter dras till den aktuella undersökning som den här rapporten avser att avhandla. Framförallt när det kommer till insamlingen av data där det tillämpas intervjuform i förfogandet av erfarenheter och upplevelser.

Författarna Maria Bergström, Karin Svedberg Helgesson och Ulrika Mörth har tillsammans skrivit en artikel om den framväxande ansvarsskyldighet som tillfallit banksektorn på senare tid. I sin artikel analyserar författarna EU:s tredje direktiv kring AML och den riskhantering som förväntas bedriva. Vad dessa förväntningar innebär för en privat aktör, som banksektorn representerar, till att inneha en mer ansvarsskyldig position i stil med de offentliga aktörerna diskuteras. Efter terrorattentaten år 2001 ändrades inte bara synen på terrorism världen över, utan även den finansiella grunden till att attackerna kunde utspelas och äga rum. Den allmänna synen på penningtvätt motsvaras numera av en bredare omfattning och brottslighetens grad av komplexitet uppdagades allt mera. Författarna hävdar att EU:s tredje direktiv har förändrat rollerna i det svenska samhället vad gäller de utnämnda ansvarsområden som föreligger i den privata och offentliga sfären. Däremot riktar författarna en kritik gentemot bankernas nya roll då de anser att de kan äventyra den traditionella, liberala förståelsen för demokratisk ansvarsskyldighet. (Bergström, Svedala Helgesson & Mörth, 2011)

Författarna redogör för hur detta nyaformulerade ansvar kan ha en negativ påverkan på ett av samhällets grundläggande funktioner, nämligen den finansiella infrastrukturen. Banksektorn besitter numera ett centralt ansvar i att bibehålla samhälls stabilitet i korrelation med andra offentliga aktörer. Gränserna mellan den offentliga och privata sektorn har blivit av mer komplext slag och om den traditionella dikotomin dem emellan inte uppfyller sina krav, krävs en närmare analys på förhållandet mellan riskhantering och demokratisk ansvarsskyldighet enligt artikelns författare. (Bergström, Svedala Helgesson & Mörth, 2011)

Artikelns angriper de aktuella frågeställningsområden som vårt arbete intresserar sig för. Frågor gällande banksektorns roll och hur den har ändrats till att numera innefatta ett stort ansvar i vad det gäller ett förebyggande arbete kring just penningtvätt. Utöver likheterna av frågor inom samma intresseområde, utgår studien från svenska lagrum och EU-direktiv. Dock skiljer den sig åt vid fokuset av roller. Författarna till artikeln utgår ifrån bankernas perspektiv i en samhälls kontext där deras roll som privat aktör kritiserar utifrån den traditionella dikotomin, medan vårt aktuella arbete syftar till att utreda upplevelser på en individnivå.

6.2 Internationell forskning

Tidigare forskning som är bedriven utanför Sveriges nationella gränser finns i en omfattande skala med hela 829 peer reviewed artiklar genom samma sökmotor som tidigare presenterats. *“Money laundering”*, *“Bank”* och *“International”* var de sökorden som låg till grund för detta sökresultat. Källorna sorterades efter relevans och på grund av den tidsbegränsade aspekten lades det enbart fokus på de första 50 samlade artiklarna. I och med att ett så pass tillfredsställande innehåll fanns i dessa ansågs det räcka för internationellt forskningsunderlag. Internationell forskning gällande finansiella verksamhetens roll i att motverka och upptäcka penningtvätt gör sig relevant i den aspekt att detta är en brottslighet som gör sig mer framgångsrik utifrån dess komplexitet att upptäckas och kontrolleras. Med hjälp av transaktioner och affärsförbindelser mellan finansiella verksamheter i olika länder kan ekonomiska brottslingar nå gynnsamma resultat.

I en fallstudie driven av Roland F. Pol undersöks bankernas roll i upptäckandet och riskminskningen av penningtvätt. I artikeln *“Response to money laundering scandal: evidence-informed or perception-driven?”* vill Roland besvara den centrala frågan ifall bankerna uppfyller regler gällande penningtvätt eller om de är otillräckliga men också ifall området kräver en strängare lagstiftning då banker inte alltid följer dessa krav. Författaren diskuterar den gemensamma uppfattade bristen av internationell samordning och hur denna brist genomsyrats i en serie påstådda överträdelser mot penningtvätt. Ronalds forskning utgår ifrån relevanta principer som utfärdats av internationella organisationer samt Storbritanniens lag om att förhindra risker gällande åtgärder mot penningtvätt. Precis som i hans forskning, så utgår vår studie också på relevanta principer och lagstadgar. Men vad som kanske främst skiljer våra studier åt, är dess syfte och utgångspunkt. (Pol, 2020) Vår forskning skiljs åt vid vems perspektiv det finns intresse för. Lagens, bankens eller de anställdas?

Ronald F. Pol har som författare skapat en hel del verk gällande banker och arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Han har bland annat skapat artiklarna *“Anti-money laundering ratings: uncovering evidence hidden in plain sight”* samt *“Anti-money laundering effectiveness: assessing outcomes or ticking boxes?”* som är av likartad karaktär i den värld av forskning vi också valt att inrikta oss i.

Ett antal fallstudier genomfördes på nya Australiensiska rapporter av enheten för finansiell underrättelse (FIU) 2016 för att påvisa den moderna komplexitetsnivån banker står inför. Författaren Mohammed A. Naheem skrev artikeln *“Money laundering: A primer for banking staff.”* som syftar till utgöra en introduktion till penningtvätt med en omfattande beskrivning av de problem banker står inför vid upptäckandet av penningtvätt i genomförandet av riskbedömningar. Naheem beskriver problematiken ur ett historiskt perspektiv och menar på att utvecklingen av penningtvätts-tekniker har gått från kontantinsättningar, placering av illegalt kapital i traditionellt kända riskbranscher till mer moderna och tekniska nivåer av tekniker. Historiskt sett här penningtvätt adresserats genom nationella regleringssystem med fokus på

läkemedelsmarknaden och drogbrott till att klassa fler kriminella verksamheter som en riskfaktor för att tvätta pengar. Bankerna måste idag stödja statens kamp mot penningtvätt med hjälp av att genomföra riskbedömningar på samtliga kunder och affärer utifrån att alla kriminella aktiviteter kan finansieras genom penningtvätt. Artikeln utmanar det faktum att tillföra forskning i syfte att kunna överbrygga kunskapsgapet mellan "penningtvättarens" vetenskap om tekniker och bankernas medvetenhet om hur dessa tekniker utförs och när. (Naheem, 2016)

Naheems ambition är att åskådliggöra den komplexitet som brottsligheten kring penningtvätt innebär för att lättare kunna förstås och därmed hanteras. (Naheem, 2016) Trots skiljaktigheterna mellan vårt arbete och Naheems, är detta en förhoppning som delas med honom. Skillnaden är att denna tidigare forskning utvärderar bankernas svårigheter för att finna en lösning till yrkesverksamma inom banksektorn, medan vi vill kartlägga yrkesverksammas attityder i förhoppning att utreda hur man upplever sitt brottsförebyggande arbete.

7. Teoretiskt ramverk

Det teoretiska perspektivet skapas som ett ramverk för undersökningen och kan ses som en synvinkel att se världen på, menar författaren Inger Lindstedt (2019). Beroende på vilket teoretiskt ramverk undersökningen appliceras med ändras också synvinkeln beroende på ur vilka glasögon man väljer att se igenom. Med hjälp av teoretiska synvinklar kan en bredare förståelse skapas för undersökningens material.

7.1 Ulrich Beck och risksamhället

Risk och osäkerhet är negativt betingade attribut som människor ständigt fått lära sig att hantera eller till och med undvika. Till en början utgjordes dessa av en till viss del inkorruptibel karaktär, som exempelvis översvämningar, jordbävningar eller missväxt vilket resulterade i förödande konsekvenser i det forna bondesamhället. I takt med att samhället utvecklats och förändrats har även riskerna gjort det. Den tyska sociologen Ulrich Beck ägnade sin större del av tiden till att analysera det nutida samhället och konstaterade att vi lever i ett så kallat *risksamhälle*. Detta begrepp omfattar betydelsen

av just industrisamhällets avancerade teknologier som källan till de oroligheterna som numera existerar hos invånarna. (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361)

Risksamhället skiljer sig radikalt från det klassiska industrisamhälle som Marx, Weber, Durkheim, Simmel och Tönnies ägnat sig åt att analysera och avser istället en modell som ska öka insikten av vår avancerade samtid. Modellens avgrund utgörs av den natur- och miljörelaterade skada och förstörelse som de industriella moderniseringsformerna resulterar i. Främst föroreningen av den naturliga miljön som sker genom bland annat industriella avfallsprodukter, olyckor inom exempelvis kärnkraft eller naturexploatering av både sjö, hav, land och luft. (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361)

I essensen av Becks teori om risk och det risksamhälle vi idag lever i, har sin grund i att vi blir konfronterade med ofrivilliga konsekvenser av samma avancerade karaktär som den vi producerar i. De är därmed svårare att identifiera eller förutsäga möjligheten att uppskatta omfattningen av risker i förväg ställt i jämförelse med de risker som handskades med förr i tiden. Beck menar på att risk är någonting som alltid har funnits, men har ändrats i sin karaktär och väljer definiera fenomenet som "en produkt av den moderna civilisationen och som därmed i sista hand härstammar från oss själva, det vill säga är beslutsberoende" (Andersen & Kaspersen, 2007:352). Utifrån detta centrala antagande hoppas vi kunna ge problematiken för denna aktuella forskning en djupare förståelse för med hjälp av detta teoretiska verktyg. Tanken är sålunda att låta Becks teori om risksamhället sätta ord på de liknande fenomen och utmaningar vi står inför i dagens samhälle samt den brottshantering som penningtvätt innebär.

I sin strävan av att definiera begreppet *risk* utifrån dess olika karaktäriserande attribut och egenskaper väljer Beck att ange de båda benämningarna *kunskapsberoende fenomen* samt *definitionsberoende fenomen*. I ett försök i att förtydliga den problematik som tillkommer med nutidens avancerade teknologier, som i sin tur utmynnar i en ny nivå av risk, menar Beck på att dagens risker kräver högre kvaliteter i fråga om kunskap och

specialistkompetens. (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361)

7.2 Rättspluralism

Själva grundidén till begreppet utgörs av sammanhang där flera olika rättsordningar spelar in och därmed överlappar varandra. Begreppet kan tolkas på så sätt att det förekommer rättspluralism i samtliga samhällen sett till den aspekten att det föreligger både sociala normer och social kontroll inom nationalstatens gränser för lag och rätt (Baier & Serrano Cardona, 2020). Men i fråga för det aktuella arbetet kommer denna tolkning av begreppet inte beaktas då frågeställningen inte intresserar sig för sociala normer utan snarare lagstadgade förordningar.

Fortsättningsvis förekommer det flera olika varianter av rättspluralism i försöken att beskriva olika kontexter; däribland ny och klassisk rättspluralism samt stark (sociologisk) rättspluralism. I fallet för denna undersökning kommer det tittas närmare på fenomenet för den *globala rättspluralism* som avser den sammansvetsade värld vi ser idag som ett resultat av globaliseringen. Detta för även med sig förflyttningar av geografiska ytor där forna samhällen flyter samman och flera rättsordningar spelar in. Fyra olika nivåer av rätt gör sig relevant i denna form av rättspluralism som utgörs av lokala, nationella, internationella samt transnationella hänseenden. (Baier & Serrano Cardona, 2020) I fallet för den aktuella studien kommer begreppets innebörd tolkas annorlunda sett till den traditionella förklaringen. De så kallade *rättsordningarna* kommer utgöras av samtliga maktutövande eller reglerande myndigheter som är betydande för problemformuleringen. Sålunda kommer exempelvis Finansinspektionen som tillsynsmyndighet tolkas som en rättsordningen i detta fall.

7.3 Jürgen Habermas och “juridification”

Det förekommer i flera forskares olika arbeten och utlåtanden att risken och sannolikheten för upphörd laglydnad föreligger då det råder överreglering i samhället. Jürgen Habermas diskuterar detta närmare i sin bok *Legitimation Crisis* (1988) och väljer att benämna detta fenomen som *juridification*, eller *juridifiering* översatt till svenska. Precis vad begreppet “överreglering” avslöjar har det betydelsen av ett

samhälle där det förekommer ett överflöd av just rättslig kontroll i form av lagar och regler. Fortsättningsvis innehåller dessa existerande bestämmelser i sig så pass mycket detaljerad information, standarder och grundligt utformade instruktioner att mottagaren blir överväldigad. Detta hävdar Habermas, skulle riskera omvända konsekvenser sett till dess ursprungliga avsikt, och istället leda till att sannolikheten för att individer och organisationer upphör i sitt laglydiga beteende, skulle öka. (Habermas, 1988)

I avsnittet för analys och diskussion kommer Habermas begrepp tillämpas för att sätta ord på den eventuella problematik som Danske Bank, tillsammans med resterande svenska banker, står inför när det gäller överreglering på det specifika brottsområde som arbetet ämnar att behandla. Dessutom kommer de riskfyllda konsekvenser som Habermas menar på att fenomenet kan innebära, lyftas och diskuteras i fallet för de aktuella intervjupersonerna.

8. Metod

I nästkommande avsnitt redogörs och argumenteras det för de urval som antagits såväl som valen av de metoder som arbetet kommer ha sin grund i. Enligt Alan Bryman är det av central betydelse för studiens riktning då olika metoder gör sig lämplig för olika sammanhang i och med att de ger upphov till olika utgångar på det insamlade material forskaren får till sitt förfogande (Bryman, 2011).

8.1 Urval

"If you want to know how people understand their world and their lives, why not talk with them?" är ett citat av Steinar Kvale i sitt verk *"Doing interviews"* (2007, s. 1).

När forskning bedrivs är urval ofta ett omdiskuterat dilemma. En studies empiriska data breder den väg som arbetets riktning ska röra sig mot, vad det ska handla om och vad det utgör. Därav blir det essentiellt att urvalet motsvarar de berörda personer som besitter den åtråvärda informationen. (Kvale, 2007)

För att kunna besvara vår frågeställning har vi sålunda valt att intervjua två olika team/nivåer inom Anti Money Laundering på Danske Bank för att få en helhetsbild av hur de anställda upplever sitt brottsförebyggande arbete. I urvalet av respondenter eftersträvades en jämbördig fördelning på antalet svarande inom dessa nivåer. Det slutgiltiga urvalet utgör ett antal på sex personer. Tre respondenter inom AML Advisor Team valdes ut med hjälp av en "gate keeper" (teamets chef), som angav tre respondenter till vårt förfogande. De resterande tre respondenterna tillhör AML Compliance Team och valdes ut helt slumpmässigt genom ett utskick av förfrågan att delta i en intervju. På grund av Covid-19 har en av intervjupersonerna, tillhörande denna respondentgrupp, valt att avstå på grund av de rådande omständigheterna. Det totala urvalet utgjordes därmed av fem personer istället för sex. Ambitionen för vår undersökning är att intervjupersonerna ska i den semistrukturerade intervjun utge sina reflektioner och upplevelser under vägleda frågeområden. Vi vill sedan följa upp på de angivna svaren för en vidare analys.

8.2 Validitet och Reliabilitet

Validitet och reliabilitet är två centrala aspekter som tas i hänsyn för både inför eller i processen av en forskning såväl som i efterföljande analyser av redan bedriven forskning. *Validitet* behandlar en studiens relevans och avser det faktum att det studien avser att undersöka, faktiskt är det som undersöks. *Reliabilitet* avser själva pålitligheten för en studies innehåll. Validitet och reliabilitet ligger till grund för att avgränsa utvärderingens utfall och bredd för att nå en sån hög kvalitet som möjligt. (Turén, 2008:132)

Då antalet intervjupersoner utgörs av en mindre skala människor, finns förhoppningar på att kunna åstadkomma en studie av högre kvalitet då den insamlade källdatan kommer analyseras och diskuteras på ett djupare, mer ingående plan. Validiteten säkras på så sätt att enbart utlåtanden av respondenter som är yrkesverksamma inom AML kommer utgöra materialet för analys. Sålunda garanteras det faktum att studiens faktiska syfte och avsikt också är det som behandlas. Dessutom säkerhetsställs validiteten ytterligare då vi avgränsar respondenternas svar med givna

semistrukturerade intervjufrågor. Forskaren kan då se till att det insamlade materialet styrs mot att svara mot arbetets huvudområde och fokus. Reliabiliteten tas till hänsyn för då de inspelade intervjuerna kommer transkriberas. På så sätt uppnås pålitlighet i den mån att läsaren kan ta del av de genomförda intervjuerna och därigenom säkerställa att det som påstås ha sagts, också är korrekt. (Kvale, 2007) Detta material finns att ta del av som läsare vid efterfrågan. Utöver detta kommer samtliga metoder och tillvägagångssätt, för såväl datainsamling som den slutgiltiga analysen, väljas ut i enlighet med vetenskapligt baserat material. På samma sätt kommer samtliga påståenden, antaganden och konstateranden utgå från vetenskapliga grunder i form av tidigare bedriven forskning eller vetenskapliga teorier. Därigenom säkerhetsställs arbetets tillförlitlighet ytterligare. (Kvale, 2007)

8.3 Metod för datainsamling

“Det är emellertid den flexibilitet som intervjun rymmer som gör den så attraktiv.” - A. Bryman (Samhällsvetenskapliga metoder, 2011, s. 299)

Ovan är ett citat från Alan Brymans inledande stycke i kapitel 14 för kvalitativa intervjuer. Han beskriver vikten av rätt metodval inför undersökningens hjärta, nämligen datainsamlingen. I kommande avsnitt behandlas datainsamlingens metodologiska segment.

8.3.1 Samtycke och forskningsetik

Inför genomförandet av intervjuerna formulerades det fram ett samtyckesformulär i syfte för intervjupersonerna att få ta del av. Detta formulär (*se bilaga 1*) utformades i enlighet med vetenskapsrådets riktlinjer om forskningsetik som presenterades i rapporten *God forskningssed* (2017). Fyra väsentliga begrepp redogörs för och representeras av *sekretess, tystnadsplikt, anonymitet* samt *integritet*. (Vetenskapsrådet, 2017)

I fråga om den inledande termen, *sekretess*, avser den endast inkludera de uppgifter som faller under specifika paragrafer i offentlighet- och sekretesslagen. Underlag utöver

detta följer i enlighet med grundprincipen om allmänna och offentliga handlingar. (Vetenskapsrådet, 2017) Beträffande denna studie befinner sig de berörda intervjupersonerna i positioner där de besitter information som inte enbart är sekretessbelagda i hänsyn till företagets föreskrifter, utan även svensk lag. Därför var det av avgörande vikt att poängtera möjligheterna att när som helst kunna avstå från att besvara en specifik fråga såväl som att avbryta hela intervjutillfället.

Innebörden av rapportens andra begrepp, *tystnadsplikt*, berör inte det aktuella arbetet och kommer därmed inte diskuteras vidare.

I och med att intervjun behandlar frågor som kan uppfattas som känsliga att besvara lades det även vikt på det tredje presenterade begreppet i samtyckesformuläret, nämligen *anonymitet*. Enligt Vetenskapsrådet har det betydelsen av att omöjliggöra eventualiteten att spåra en viss utlämnad information till en specifik person (Vetenskapsrådet, 2017). Därav framgår det med tydlighet i samtyckesformuläret att all form av identifierbar information, såsom namn, kommer ersättas av exempelvis kodnamn.

Slutligen behandlar Vetenskapsrådets rapport (2017) innebörden av *integritet* som innebär att forskaren fortsättningsvis kommer skydda intervjupersonernas identitet och insyn till privatliv.

Utifrån dessa riktlinjer och begrepps-diskussioner formulerades samtyckesformulärets fem punkter fram. Tillsammans med utredningens bakgrund, syfte samt de intervjufrågor som intervjupersonerna kommer få möjlighet att besvara, fick de berörda intervjupersonerna skriftligt ta del av dessa fem punkter via mail en tid innan intervjuernas genomförande för att sedan i muntlig form godkänna sin medverkan i intervjutillfällenas inledande fas.

8.3.2 Semistrukturerade intervjuer

Då undersökningen syftar till att få förfogande över berörda personers åsikter och upplevelser argumenterar Alan Bryman för att ta till kvalitativa verktyg för denna form av datainsamling. Därmed presenteras intervjuform som ett lämpligt tillvägagångssätt

och kommer vidare motsvara det primära metodvalet för den här undersökningen. Trots det faktum att intervjupersonerna får tillträde till intervjufrågorna inför själva tillfället, ger den här typen av metod mer utrymme för spontana svar och reaktioner till skillnad från annan form av datainsamling. Då undersökningen i fråga syftar till att granska attityder och inställningar kan även auditiva egenskaper som exempelvis pauser och skratt komma att spela roll i vidare analys och diskussion. (Bryman, 2011)

I och med att undersökningen pågår under tiden av Covid-19 viruset beslöts samtliga intervjutillfällen ske via telefonsamtal istället för fysiska möten som var i enlighet med originalplanen.

I sin bok *Samhällsvetenskapliga metoder* (2011) presenterar Bryman olika former av intervjuer som gör sig tillämpbara för att tillgodose olika syften. I fallet av denna undersökning kommer en semistrukturerad intervjuform praktiseras som i sin tur motsvaras av en mer flexibel intervjuprocess (*se bilaga 2.*). Samtidigt som det utgår från en redan förutbestämd frågemall med frågor som ställs till samtliga intervjupersoner, ger detta oss möjligheten att ställa spontana frågor som infinner sig under genomförandets gång. På samma sätt ges tillfälle för intervjupersonen att vika av i andra riktningar än det som den specifika frågan faktiskt berör. Detta ger oss möjligheten att komma över sådan information som annars riskeras att gå miste om. (Bryman, 2011)

8.4 Metod för analys av insamlad empiri

8.4.1 Transkribering och efterhantering av källdata

Samtliga intervjutillfällen kommer spelas in i enlighet med de fördelaktiga anledningar som Bryman (2011) redogör för. Då forskaren får obegränsad tillgång till det insamlade materialet underlättas efterarbetet i form av transkriberingen såväl som själva innehållsanalysen (Bryman, 2011). Eftersom arbetet syftar till att analysera just attityder och upplevelser kommer transkriberingen redogöra för de, till viss del, fullständiga utbyten som skett vid intervjutillfället, däribland pauser och

skratt som exempel. Detaljer som tonläge och betoningar kommer däremot inte tas i beaktning och kommer därför utelämnas i transkriberingen.

Materialet som sedan samlats in, även kallad *källdata*, kommer i överensstämmelse med Vetenskapsrådets riktlinjer för forskningssed tillhöra den myndighet som undersökningen utförts vid, det vill säga Lunds Universitet. Källdatan ska därefter, enligt huvudprincip, arkiveras när forskningsprojektet nått sitt avslut. (Vetenskapsrådet, 2017)

8.4.2 Tematisk innehållsanalys

I samband med sammanställningen av transkriberingen kommer en tematisk innehållsanalys påbörjas. Bryman argumenterar för detta val av metod i de fall det är av intresse att kartlägga personers specifika inställningar och känslor (2011). Genom att arbeta igenom källdatan vid flera tillfällen kommer så småningom ett antal nyckelord kunna identifieras och urskiljas. Dessa nyckelord ska dels representera återkommande ord, attityder, inställningar eller ställningstaganden som upprepas hos flera intervjupersoner, men också attityder som vi själva finner av intresse. I processen av själva kodningen kommer utlåtanden eller specifika ord spontant *highlightas* med hjälp av en överstrykningspenna. Dessa ord ska inte fastställas i förväg eller på något annat sätt vara angivna utan spontant märkas ut med anledning av att de anses vara intressanta och därav fångar vårt intresse (Bryman, 2011).

När samtliga intervjutillfällen arbetats igenom kommer svaren och respektive highlightade ord ställas mot varandra och jämföras för att kunna identifiera olika mönster. Slutligen kommer dessa kartläggningar reduceras ner och utmytna i olika teman som kommer representera de essentiella riktningar som källmaterialet karakteriseras av. (Bryman, 2011)

9. Resultat

Det empiriska materialet presenteras under denna rubrik. Nedan presenteras de olika teman som vi valt att analysera vidare och förstås med hjälp av teorier längre fram. Vi

har med hjälp av metoden tematisk innehållsanalys utgjort elva stycken nyckelord som i sin tur motsvaras av fyra teman. Dessa fyra teman motsvarar de mest centrala upplevelser vi anser påvisas.

Nyckelorden bestämdes utifrån en analysering av respondenternas svar på utvalda intervjufrågor. Dessa blev: *Samarbete, Två block, Jätteviktig, IT-system, Tidsbrist, Närvaro, Riktlinjer, Tafatt, Uppstartsfas, Nystart och Processer.*

Nyckelorden valdes ut dels av anledning att de uttryckts och använts av fler än en respondent vid upprepade intervjutillfällen, men också för att de fanns som intressanta och fascinerande i efterarbetets genomförande. I nedanstående tabell (*tabell 1.*) presenteras de nyckelord som ligger till grund för respektive tema samt de rubriceringar vi valt att benämna dessa med.

Tabell 1.

UPPLEVESETEMA	NYCKELORD	RUBRICERING
1.	<i>Samarbete</i>	Banksekretessen mellan nationella och internationella banker
2.	<i>Två block Jätteviktig IT-system Tidsbrist</i>	En samling av negativa upplevelser
3.	<i>Närvaro Riktlinjer Tafatt</i>	Lagen, EU-direktivet och Finansinspektionen
4.	<i>Uppstartsfas Nystart Processer</i>	Uppstartsfasen

9.1 Banksekretessen mellan nationella och internationella banker

Det här temat utgörs av intervjuens avslutande frågeställning som löd "Vad anser du att det finns för förbättringspotential i er väg mot ökad kundkännedom?". Frågan resulterade i ett flertal attityder och förslag på lösningar men majoriteten visade på ett gemensamt ställningstagande. Tre av fem respondenter ansåg att det bör finnas ett bättre samarbete mellan bankerna när det kommer till kundens historik och tidigare affärsrelationer. De tre svarande citeras nedan.

"... Aaa men vi har ju upplevt att just den här sekretessen mellan bankerna försvårar arbetet ganska... rejält för oss, då som utreder." - Senior Compliance Officer 1

"... problemet är att vi ser ju bara de transaktionerna som sker inom Danske bank. Ehm... Hade alla banker samarbetat hade man snabbt kunnat kanske se mönster i transaktioner som sker på viss plats eller tidpunkt. Tillsammans kan vi göra oändligt mycket mer och det är ändå nyckeln för att lösa brott." - Senior Compliance Officer 2

I båda citat kan det utläsas en tydlig uppfattning om sekretessens försvårande attribut. Respondenterna uttalar sig om att insyn hos varandra hade inneburit ett eventuellt hjälpmedel för att utläsa transaktionsmönster och därmed gynna det brottsförebyggande arbetet. Vi upplever att det framgår en frustration i ovan nämnda citat just i den aspekten att det finns en medvetenhet kring den information som finns att tillgå, men begränsas av lagstadgad sekretess.

"Ett annat förbättringsområde som jag ser är just det begränsade samarbetet vi har med andra banker i Sverige eller banker utomlands [...] ...kunden har ju utrymme att ljuga hur mycket som helst och hitta på. Så det ger ju oss en förhöjd risk att inte kunna kontakta SEB och konsultera med dom. [...] Vi kan hitta lösningar på hur vi kan förbättra vårt samarbete mellan oss banker, så att vi kan dela med oss av vår kundinformation... för just möjligheten att brottsförebygga penningtvätt ännu mer." - AML Advisor 1

Det enda som skiljer det sistnämnda citat från de två förstnämnda är att respondenten i fråga uttrycker efterfrågan av ett mer internationellt samarbete. Respondenten

hänvisar till att utöver de begränsningar som existerar mellan bankerna nationellt sett så belyses även svårigheterna för ett internationellt samarbete.

Sammanfattningsvis går det att konstateras att det råder en gemensam uppfattning om banksekretessens begränsande egenskaper. Vad som genomgående lades som ett förslag i de utvalda citaten, och som dessutom utgjorde temats nyckelord, var just *“Samarbete”*. Ett ökat samarbete mellan banker, både nationellt och internationellt sett presenteras som ett förbättringsområde i motverkandet av penningtvätt.

9.2 En samling av negativa upplevelser

I det här avsnittet behandlas respondenternas svar på totalt tre utav intervjuens frågeställningar: *“Hur tycker du att samarbetet mellan de olika avdelningarna inom AML fungerar?”*, *“Finns det någonting som begränsar eller problematiserar ditt brottsförebyggande arbete?”* och *“Hur viktig anser du att din roll är som xx för att motverka denna form av brottslighet?”*. Som tidigare nämnt är tema två ett samlingstema bestående av fyra nyckelord som karaktäriserar olika inställningar och upplevelser. Dessa fyra nyckelord hanteras i nedanstående avsnitt.

9.2.1 “Två block”

“...att inom bankerna är det också ganska vanligt att det blir som två block. Vi har å ena sidan rådgivarna, och dom är de som ska skapa och förvalta ekonomin hos våra privata kunder och så har vi å andra sidan AML, Compliance, Legal entity och liknande och det är vi som ska utreda kunderna som rådgivarna hanterat... och tidigare så har dessa två block hållits helt isär och separerade och ingen insyn i varandras insyn.” - AML Advisor 1

Respondenten ovan nämner begreppet “två block” där hen hänvisar till rådgivarna (som inte ingår i en avdelning för AML) som ett enskilt block och AML och Compliance som ett annat. Detta utlåtande indikerar på att det råder en viss skiljaktighet inom avdelningarnas intresseområde och ansvar. Det ger oss ett tolkningsutrymme där dessa två intresseområden kan hamna i konflikt och dra den finansiella verksamheten åt olika håll.

“...och att undervisa för resterande delar av banken behövs ännu mer, rådgivarna till exempel, de som möter kunderna dagligen, de som sitter i kundmöten och beviljar krediter och få dem att se över vad krediterna kommer ifrån, att man försöker att förstå liksom ursprung av pengar redan där och inte låta det eskalera senare.” - AML Advisor 2

Även här kan en viss upplevelse utläsas av att det de olika blocken har olika intresseområden och att rådgivarna inte har samma brottsförebyggande tänk vad det gäller förhindrandet av penningtvätt. Hen hänvisar till att krediternas ursprung behöver analyseras och ifrågasättas mer ur ett AML tänk, samt att undervisning för resterande avdelningar av banken är väsentligt för förbättring.

“...det finns ju väldigt mycket vilja... hos dom olika avdelningarna men inte alltid... eh, lika mycket koordination mellan avdelningarna...” - Senior Compliance Officer 1

En vilja som inte alltid är sammansvetsad är hur Senior Compliance Officer 1 upplever samarbetet mellan avdelningarna. Det skulle kunna antas att hen hänvisar till de ovannämnda blocken som skiljer AML och resterande delar av banken åt i en mer negativ inställning som tyder på en rådande problematik. Sammanfattningsvis upplever tre av fem respondenter att samarbetet mellan avdelningarna på Danske Bank kan förbättras på grund av olika intressen, förebyggande tänk och viljor.

9.2.2 “IT-System” och “Tidsbrist”

Frågeställningen *“Finns det någonting som begränsar eller problematiserar ditt brottsförebyggande arbete?”* urskiljde upplevelser som mynnade ut i nyckelorden *“IT-System”* och *“Tidsbrist”*. Respondenterna gav ett flertal olika svar på frågeställningen och varierade beroende på vilken yrkesroll som innehas. Inom teamet AML Advisors besvaras frågeställningen med bristen på kompetens, förmågan att samla in information av kunderna och ett äldre IT-system som begränsar deras arbete genom driftstörningar. Nedan presenteras två utav tre AML Advisors upplevelser kring deras arbetsverktyg.

“Oj... det skulle vara kompetens, vi behöver bli skarpare på det juridiska och effektivisera våra processer, framförallt när det gäller våra IT system som är för gamla i och med att de ger oss så kallade driftstörningar och fördröjningar i vårt arbete vilket gör att handläggarna blir slöare och vi missar information ehm.. så förbättra utrustning är ett klart förbättringsområde”

- AML Advisor 1

“Ehm.. jag tror många hos oss skulle säga systemen, de är trög-arbetat [...] Alltså det känns som att vi redan är på väg dit, vi behöver nog dock implementera nya system” - AML Advisor 2

De två citaten uppvisar en likartad upplevelse av de mjukvaror de har tillhanda som verktyg för att registrera, kontrollera och analysera avvikande transaktioner. Dessa upplevelser tyder på negativa inslag med en tydlig kritik mot vad de gamla IT-systemen brister i. IT-systemen behöver, enligt AML Advisor 2, uppdateras och ersättas av nya program som tillgodoser de behov arbetsuppgifterna kräver.

Nyckelordet “Tidsbrist” representerar en inställning som har sin utgångspunkt i en tidsaspekt som är begränsad och stressrelaterad. Det främsta utlåtandet som påvisar denna upplevelse presenteras nedan av AML Advisor 1.

“Ja det skulle vara att vi egentligen saknar väldigt mycket underlag för att kunna estimerar en kunds framtida inhemska transaktioner så måste man få väldigt mycket data och det kan man omöjligt få med den stora kundbas man har som bank, vilket gör att vi måste effektivisera våra processer så långt att det känns som att man inte hinner med eller att man egentligen hade velat göra en mer utökad riskbedömning men man kanske känner att man inte hinner med.” - AML Advisor 1

Respondenten uttrycker i ovan citat att det finns en känsla av att arbetet inte hinns med i den omfattning som önskas för att genomföra en mer utökad riskbedömning. Samtliga moment som insamlingen av kunddata, så väl som hantering och analys av dessa underlagen är så pass tidskrävande att respondenten upplever en stress och press i att nå ett godtyckligt resultat.

“[...] kunden själva i deras beslut att exempelvis inte ta kontakt med oss för att uppdatera deras kundkännedom, så det är något som försvårar för mig” - AML Advisor 3

AML Advisor 3 upplever att hans arbete försvåras i de fall som kunden inte uppvisar samarbetsvilliga tendenser. På samma sätt som AML Advisor 2 upplever en tidsbegränsning vid insamlandet av underlag kan avsaknaden av viljan att samarbeta tolkas som en begränsande aspekt. AML Advisor 3's utlåtande kan tolkas i ett tidsbegränsat perspektiv då hans arbete kräver kundens underlag för fortsatt utredning.

9.2.3 “Jätteviktig”

Nästföljande nyckelord har sin grund i samtliga intervjupersoners upplevelser som berör frågeställningen *“Hur viktig anser du att din roll är som xx för att motverka denna form av brottslighet?”*. Vi har enbart valt att presentera två direktcitrat, ett från vardera team. Samtliga respondenter uttryckte en upplevelse av att deras yrkesverksamma roll på Danske Bank är av stor vikt i motverkandet av penningtvätt.

“Hmm.. Jag skulle säga väldigt viktig för igen, att vi är oberoende så har vi också en roll att fylla att vi kan liksom kritiskt granska affären” - Senior Compliance Officer 2

“Jag skulle säga att den är jätteviktig! Ehm.. det är jag som för all kunddialog och som samlar in befintlig dokumentation, jag hanterar all data ehm och det är utifrån mina avvikelserapporteringar som vi motarbetar att penningtvätt eller terrorfinansiering äger rum.. Så man kan se det som att min roll är första linjens försvar mot att banken utnyttjas för oegentligheter.” - AML Advisor 1

Trots intervjupersonernas olika arbetspositioner så uttrycker de båda vikten av just deras specifika delaktighet. Nyckelordet *“Jätteviktig”* påvisar en positiv upplevelse hos samtliga respondenter gentemot sin brottsförebyggande roll. Som läsare kanske det upplevs som felaktigt att rubricera samtliga nyckelord för tema två som *negativa* upplevelser, trots att sistnämnda upplevelsen kan uppfattas som positiv. Vi har trots detta valt att tolka attributet *“Jätteviktig”* i en negativ synvinkel som kommer att vidare diskuteras och tydliggöras i undersökningens analysdel.

9.3 Lagen, EU-direktivet och Finansinspektionen

Tema tre utgörs av en samling frågor som berör upplevelser kring Lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, EU-direktiv 2015/849 samt Finansinspektionens närvaro. Frågeställningarna som utgjorde nyckelorden *“Riktlinjer”*, *“Närvaro”* och *“Tafatt”* baseras på det material som inhämtats från frågorna *“I ditt brottsförebyggande arbete, på vilket sätt kommer du i kontakt med lagen om Penningtvätt?”*, *“Hur viktig är denna lag är för att förebygga eko-relaterade brott?”* samt *“Hur väl upplever du Finansinspektionens närvaro och krav?”*. Samtliga respondenter, oavsett team, anser att Penningtvättslagen är starkt involverad i deras dagliga yrkesutövning. Vi har valt att använda två direktcitat som påvisar lagens vikt och relevans. Även EU-direktivets relevans framgår i ett utav dessa.

“Ehm.. ja vi måste ju implementera så att vi följer lagens riktlinjer när vi pratar med kund, när vi skriver våra cases, när vi skickar vidare arbetet inom de olika avdelningarna och i vårt tänk helt enkelt. [...] så den möts vi av varje dag och måste alltid använda i kontakt med kund och även EU direktiven står vi nära med!”
- AML Advisor 2

“Jag tycker att den är jätteviktig, för utan denna har vi ingen riktig kontrollfunktion inom banken som alla ska följa och samhället att luta sig tillbaka mot, och det är ju det vi kan se tidigare... att historiskt sett har det inte funnits. Alla banker har mer eller mindre då tidigare tagit till sig egna processer där man kan säga att kunder har fallit mellan stolarna och nu när det finns uttalade lagar som attackerar just detta så har det på bankerna skärpt upp alla processer” - AML Advisor 1

Nyckelordet *“Riktlinjer”* valdes ut baserat på ovanstående citat. AML Advisor 1 och 2 uttalar sig om penningtvättslagens ständiga inblandning i deras dagliga arbetet. AML Advisor 1 hänvisar till en problematik som historiskt sett tidigare har funnits i banken på grund av bristen på reglering och kontrollfunktioner. Processerna är mer skärpt sett till den dagliga situationen och tydligt utformade i vilka åtgärder som förväntas antas.

*“Asså vi har ju inte så mycket... mycket med dom att göra på det sättet, vi har inte mycket... mycket av deras närvaro finns ju... inte där. Vi föll... upplever väl inte *skratt* att dom gör sitt jobb ordentligt skulle jag vilja säga. I mångt och mycket. Ehm, det är alltid... ja asså vissa av dom har hand om vissa utredningar, lite*

större, men det... känns lite tafatt ibland att... aa, vi upplever inte att dom har någon starkare närvaro.” - Senior Compliance Officer 1

De slutliga nyckelord som representerar Finansinspektionens inblandning är *“Närvaro”* och *“Tafatt”*. Förstnämnda nyckelordet hänvisar vi ifrån Senior Compliance Officer 1’s utlåtande i att teamet inte upplever någon högre grad av Finansinspektionens närvaro mer än på det sätt att de ställer krav på rapportering. Upplevelsen kan snarare avspegla en inställning av missnöje och kritik gentemot Finansinspektionen som en tillsynsmyndighet på grund av dess brist på kompetens och engagemang.

“Tittar man på ett Sverige-perspektiv så kan man ju fundera på varför vi har ett samordningsfunktion med 16 olika enheter som samverkar för att det ska fungera. Vi har bolagsverket som är en del, skatteverket som en annan del och alla har ju en del i detta på en svensk nivå. Sen har du ju finansinspektionen som främst ser över bank, men ja.. det finns mer. Man kan ju fundera på om man kanske ska ha en överstatlig tillsyn under ett paraply.” - Senior Compliance Officer 2

Avslutningsvis hävdar respondenten i ovanstående citering att det fullständiga systemet för processen brister på det sätt att för många enheter gör sig inblandade med olika ansvarsområden. Hen lyfter istället alternativet för en samordnad, överstatlig tillsynsmyndighet som ska motsvara samtliga instansers uppgifter i processen.

9.4 Uppstartsfasen

Det fjärde och avslutande temat för resultatredovisningen representeras av respondenternas upplevelser kring bankens position i relation till att motverka och förhindra penningtvätt. Fyra av fem respondenter indikerar på att de upplever att Danske Bank befinner sig i en fas av uppstart. Nyckelorden som karakteriserar detta sistnämnda tema är *“Nystart”*, *“Uppstartsfas”* och *“Processer”*. För att tydliggöra dessa upplevelser har tre direktcitats valts ut och presenteras nedan.

*“Även om det inte är nya regelverk vi pratar om, alltså det här har ju funnits i 10-15 år eller längre än så, men det är ju relativt nytt för den nordiska marknaden och den nordiska marknaden är ganska sådär...”
- Senior Compliance Officer 2*

“...vi är ju bara i ett nystartat skeende inom det här området för banken och det sker förändringar hela tiden och jag tror att det bidrar till utveckling samtidigt som det skapar väldigt mycket intern desorganisation, strukturerna blir flytande väldigt ofta i Danske Bank och jag tror att när vi får landa lite så kommer vi också att kunna genomföra ett bättre jobb.” - AML Advisor 1

De ovan nämnda citaten ligger till grund för det inledande nyckelordet *“Nystart”*. Det framgår vid både utlåtanden att banker inom den nordiska marknaden befinner sig i ett nystartat skeende i att behandla åtgärder mot penningtvätt. Båda respondenterna antyder på en mer negativ inställning av bankens utveckling, som idag bidrar med bland annat intern desorganisation.

“...vi är mycket i en uppstartsfas och det är mycket begränsade i och med att man måste komma på med nya lösningar hela tiden och lösa errors för att ta sig dit. [...] Så där är det lite så att uppstartsfasen är både och, den är bra för vi fått en chans att kunna hitta bättre lösningar men också vara tufft då man måste vara konsekvent [...] vi behöver nog dock implementera nya system, vi försöker sätta mer processer och jag tror att om ett par år när det är mer etablerat och inte lika många frågor hos kunderna så kommer denna process vara mycket enklare att arbeta med.” - AML Advisor 2

Nyckelordet *“Uppstartsfas”* baseras på respondentens inledande mening. Denna upplevelse tyder återigen på att bankens nya skeende och fas är problematisk då arbetarna måste vara konsekventa och sätta nya processer. *“Processer”* är det andra nyckelordet som urskiljs av tema fyra. Lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism hänvisar till de åtgärder som finansiella verksamheter behöver vidta. Hur ska dessa åtgärder vidtas effektivt om processer för det brottsförebyggande arbetet mot penningtvätt till viss del saknas helt? Denna problematik kommer diskuteras vidare i nästkommande avsnitt.

10. Analys och diskussion

Undersökningens resultatavsnitt behandlar utfallet av källdatan som i sin tur resulterade i fyra olika teman. Nästkommande avsnitt har som avsikt att sätta dessa fyra utformade teman i relation till teoretiska och vetenskapliga grunder. För att uppnå en strukturerad analys och diskussion kommer detta ske utifrån respektive tema.

10.1 Tema ett & banksekretessen

Det inledande temat berör upplevelser kring banksekretessens begränsade insyn och möjlighet till samarbete mellan banker, både nationellt och internationellt sett. Rättspluralism är ett begrepp som gör sig lämpligt i en diskussion som denna. Precis som begreppet avser att beskriva rör det sig om ett sammanhang där flera olika rättsordningar gör sig betydande (Baier & Serrano Cardona, 2020). Precis på samma sätt som att Lagen om Penningtvätt (2017:630) ställer krav på att banker vidtar åtgärder som ökar insyn och kännedom kring sina kunders ekonomiska engagemang, avser Finansinspektionens föreskrifter att reglera och kontrollera att denna insyn och kännedom förekommer. Man kan därför se det som ett stort maskineri där lagen, föreskrifter och ytterligare direktiv tillsammans arbetar med komplexiteten kring förebyggandet av penningtvätt.

Utöver det svenska rättssystemets krav och reglering i området finns även internationell reglering att ta till hänsyn. Detta ger upphov till den globala inriktningen av begreppet rättspluralism. *Global rättspluralism* omfattar fyra olika nivåer av lag och rätt: lokal, nationell, internationell samt transnationell rätt. Tema ett utgör en diskussion där tre utav dessa fyra nivåer gör sig applicerbara. Dels de internationella lagar som Sverige behöver förhålla sig till när det gäller det fjärde utformade EU-direktivet såväl som de 40 rekommendationer Sverige åtagit sig att följa i och med sitt medlemskap i Financial Action Task Force. På samma sätt behöver bankerna förhålla sig till de svenska lagar som reglerar området vilket behandlar begreppets andra, nationella, nivå av rätt. Slutligen behöver de anställda förhålla sig till bankernas lokala arbetssätt utifrån de riktlinje och åtgärder som denna nationella reglering kräver.

Tema ett utgjordes med hjälp av respondenternas gemensamma upplevelse av att det finns lagar och regleringar på området som förhindrar att ett så riskfritt och brottsförebyggande arbete utförs. Trots att samtliga regleringar och tillsynsmyndigheter strävar mot att förhindra och motverka samma typ av brottslighet, kan respondenternas upplevelser påvisa att banksekretessen är överreglerad i Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, samtidigt som de ska förhålla sig till de

åtgärder som penningtvättslagen kräver. Insyn i den värld av kundinformation blockeras därmed av rådande sekretess. Möjligheten till ett nationellt och internationellt samarbete mellan banker uttrycks vara en avgörande faktor för att kunna eliminera denna typ av brottslighet. Betydelsen av begreppet rättspluralism gör sig märkbar och sammanflätad med de anställdas upplevelser i den aspekten att flera rättsordningar överlappar varandra och tvingar respondenterna att anpassa sig efter både lokal, nationell och internationell reglering. På vilket sätt de anställda upplever denna komplexitet av graden reglering, leder oss in i nästa teoretiska grund för diskussion.

Sociologen Jurgen Habermas använder sig av begreppet *juridifiering* i syfte att beskriva fenomenet i samhället där det råder en hög grad av rättslig reglering. På ett likartat sätt som begreppet omfattar betydelsen av en rådande överreglering har respondenternas utlåtanden gett upphov till samma upplevelse. I diskussionen av rättspluralismens relevans, där flera olika rättsordningar är av betydelse och därmed överlappar varandra, kan man dra slutsatsen att det kan råda en överreglering gällande hanteringen av penningtvätt. Överflödet av rättslig kontroll och sekretess inom lag (2004:297) kan i enlighet med Habermas teori utgöra motsatta konsekvenser för lagens ursprungliga syfte. (Habermas, 1988) Resultatet av detta kan med andra ord leda till att finansiella verksamheter i Sverige väljer att ha en lättisad attityd gentemot penningtvättslagens åtgärder då reglering blir för överväldigande.

Författaren Ronald F. Pol beskriver en gemensam uppfattad brist av ett internationellt samarbete mellan finansiella verksamheter och att denna brist har resulterat i en serie påstådda överträdelser mot penningtvätt (Roland F. Pol, 2020). De anställda på Danske Bank delar Rolands uppfattning av problematiken och menar på att graden av samarbete är ett tydligt område för förbättring. Resultatet av undersökningens inledande tema kan verifieras i samband med författarens forskning och konstateras upplevas både innanför och utanför Sveriges gränser.

10.2 Tema två & samlingen av negativa upplevelser

Undersökningens andra tema omfattar intervjupersonernas gemensamt negativa upplevelser gentemot det brottsförebyggande arbetets olika processer. De nyckelord som ligger till grund för detta tema är *“Två block”*, *“IT-system”*, *“Tidsbrist”* samt *“Jätteviktig”*. Precis som temats rubricering antyder, utgörs det av en samling upplevelser baserat på dessa fyra nyckelord. Trots att det förekommer skiljaktigheter i ordens ursprung, väljer vi att undersöka dessa parallellt med varandra i en gemensam kontext. De belysta utlåtanden som berörs i detta tema, resulterar i en kollektiv upplevelse som härstammar från negativa attityder ur en pressrelaterade miljö. De två blocken som särskiljer avdelningarnas respektive intressen och viljor, IT-systemets föråldrade och nedsatta produktivitet som källa till tidsbrist i kombinationen av en stark känsla av att inneha en jätteviktig yrkesroll, kan innebära en överväldigande känsla av press.

I Ulrich Becks teori om risksamhället hävdar han att dagens högteknologiska samhälle resulterar i motsvarande grad av komplexa faror och risker. Denna nya form av risk innebär en lägre möjlighet till att identifiera eller förutse framtida komplikationer och konsekvenser. Beck karakteriserar begreppet risk utifrån olika attribut, däribland att det är ett kunskapsberoende fenomen. (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361)

Beck menar på att det nya högteknologiska samhället är i behov av specifik expertkompetens för att kunna hantera dessa risker. De tekniska framstegen försvårar möjligheten att kunna förutse framtiden. (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361) Penningtvätt är ett eko relaterat brott som med hjälp av teknologins framsteg har fått en förhöjd komplexitet och har sträckt sig över nationella gränser. De anställdas möjlighet att kontrollera och spåra transaktioner försvåras med teknikens hastighet och resulterar i ett försvårande brottsförebyggande arbete. Nyckelordet *“Två block”* hänvisar till inställningen av att bankens alla avdelningar brister i en gemensam kompetens och insikt i AML:s arbete. För att bedriva ett så effektivt brottsförebyggande arbete som möjligt kan det konstateras att avdelningarna kräver ett kollektivt intresse och grad av kompetens.

Habermas teori om juridifiering beskriver de eventuella konsekvenser som kan tillkomma av ett överreglerat samhälle. En konsekvens han nämner är utifrån ett individuellt perspektiv där individen känner sig överväldigad av att lyda under för många lagar och regleringar. Som tidigare diskuterats i det inledande temat, så kan detta äventyra individens laglydnad (Habermas, 1988). En av de sex åtgärder som efterfrågas i lagen (2017:630) är rutiner. Respondenternas upplevelser kring bankens föråldrade och ineffektiva IT-system kan sammankopplas med en av lagens åtgärder. Det är inte bara Habermas individuella perspektiv som kan äventyras av för många lagar, utan även de verktyg individen har till handa för att uppnå lagens krav. Penningtvättslagens åtgärd gällande rutiner ställer höga krav på effektivitet och kvalitet. De anställda upplever att de verktyg de har tillhandat för att samla in och registrera kundkännedom är av hög grad baserad på IT-systemets kapacitet. Man skulle kunna ställas inför frågor som: Hur ska man som anställd uppfylla lagens åtgärdskrav med verktyg i dåligt skick? Eller hur ska man som anställd och enskild individ genomföra ett brottsförebyggande arbete utan en överväldigande känsla av press?

Ovanstående slutsatser kan kopplas samman med bankernas expanderade ansvarsroll gällande motverkandet av penningtvätt och finansiering av terrorism som beskrivs i artikeln *A New Role for For-Profit Actors? The Case of Anti-Money Laundering and Risk Management*. (Bergstrom, Svedberg Helgesson & Mörth, 2011)

Författarna beskriver en traditionell distinktion mellan privata och offentliga aktörer där banker tillhör den privata sektorn med vinstdrivande motivation för att gynna det finansiella systemet. En fråga som gör sig relevant i diskussionen av temats första nyckelord "Två block" är: Hur ska banker lyckas fylla de offentliga aktörernas stora skor i bekämpningen av penningtvätt och samtidigt vidmakthålla en vinstdrivande målsättning? Respondenterna uttrycker en distinktion mellan rådgivarna kontra AML-avdelningen. Rådgivarna kan i relation till AML anses ha ett mer vinstdrivande intresse i sin kundkontakt och därmed missa betydelsefull information som senare resulterar i arbete av AML. I detta avseende skulle författarna kunnat argumentera för

en eventuell risk i det faktum att Danske Banks olika avdelningar drivs av olika motiv: kvalitets optimerande versus vinstdrivande.

Avslutningsvis kan antaganden utifrån Bergströms, Svedberg Helgessons och Mörths artikel i kombination av Habermas idé av ett överreglerat samhälle, tillsammans med respondenternas samlade negativa upplevelser utmynna i slutsatsen att det råder en problematik. Dessa upplevelser utgör tillsammans en överväldigande känsla av press. Bankerna har idag en kanske för stor roll i hanteringen av denna brottslighet. Denna problematik skulle kunna presenteras i ett trappliknande perspektiv där bankernas stora ansvar försvåras i ett så pass överreglerat samhälle som för med komplexiteten ett trappsteg ner till de anställda som i sin tur har det stora ansvaret på sina axlar att utföra. Det här utförandet kan upplevas som alldeles för övermäktigt och svårhanterat för den viktiga roll de anställda besitter.

10.3 Tema tre & den rådande regleringen

Det tredje temat avser att behandla de upplevelser som berör den rättsliga reglering som gör sig aktuell i de anställdas dagliga arbete mot penningtvätt. Sett till Ulrich Becks teori om dagens risksamhälle resulterar den högteknologiska utvecklingen i nya svårhanterade risker. I ett försök att motverka dessa oönskade konsekvenser föreligger lagar och rättslig kontroll av specifika områden i uppgift att i så stor grad som möjligt kunna reglera och förutse framtiden. Framtiden behöver förutses med hjälp av expertkompetens enligt Beck (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361), som i sin tur besitts av de anställda i detta specifika fall.

En rådande kritik som lyfts av respondenterna är Finansinspektionens frånvaro och tafatta engagemang. Utöver sin tillsynsrelaterade arbetsuppgift, har Finansinspektionen som roll att utge föreskrifter i syfte att vägleda de finansiella verksamheterna. Det är i detta avseende som respondenterna uttrycker ett missnöje vad gäller den kompetens Finansinspektion bör besitta. Utifrån Becks benämning av risk som ett kunskapsberoende fenomen (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361), kan Finansinspektionens brist på kompetens ses ur en kritisk ståndpunkt. Detta får oss att

ifrågasätta Finansinspektionens syfte och roll då de inte anses kunna tillgodose de behov och förväntningar som respondenterna riktar. Baserat på Becks hävdande att risk kräver en viss grad av kompetens, ställs vi inför den kritiska frågeställningen gällande hur Finansinspektionen ska kunna genomföra en godtycklig riskhantering när de brister i graden av expertis?

I och med att penningtvätt är en brottstyp av komplicerad karaktär, involveras flera olika myndigheter, regleringar samt organisationer. I resultatdelen gällande tema tre citeras Senior Compliance officer 2 i sitt utlåtande om Sveriges samordningsfunktion:

“Tittar man på ett Sverige-perspektiv så kan man ju fundera på varför vi har ett samordningsfunktion med 16 olika enheter som samverkar för att det ska fungera. Vi har bolagsverket som är en del, skatteverket som en annan del och alla har ju en del i detta på en svensk nivå. Sen har du ju finansinspektionen som främst ser över bank, men ja.. det finns mer. Man kan ju fundera på om man kanske ska ha en överstatlig tillsyn under ett paraply.” - Senior Compliance Officer 2

Precis som att Magnusson kritiserar systemets funktionella egenskaper i arbetet mot ekonomisk brottslighet (2009), uttrycker denna respondent ett missnöje angående samordningen av reglering på området. Att 16 olika enheter ska samverka i förebyggandet av penningtvätt, tolkar vi hans upplevelse vara av kritisk karaktär. I samband med detta föreslås att en överstatlig tillsynsmyndighet ska implementeras i processen. Respondentens upplevelse överensstämmer med Magnussons förslag på ett alternativt system som ska gynna de brottsreducerande aspekterna.

Vad det gäller Sveriges lagstiftning, delar respondenterna en gemensam uppfattning om att den är välfungerande i den aspekt att den är närvarande i de dagliga arbetsuppgifterna, att den ställer krav på att rätt frågor ställs till kunden samt att lagen ger verksamheten en gemensam grund att stå på. Dessa upplevelser skildrar en positiv inställning mot lagens verkan vilket skiljer sig från Magnussons kritik mot den svenska lagstiftningen. Detta kan dock bero på att Magnusson tar fasta i lagstiftning från år 2009. Sen dess har det skett förändringar både ur ett nationellt och internationellt perspektiv

men också sett till bankers arbetsmässiga rutiner. Magnussons kritik år 2009 kan kopplas samman med de konsekvenser som svenska banker ställdes inför år 2018 när penningtvättshärvan uppmärksammades i media. Den nya reglering som tillkommit syftar till att motverka att en sådan förödande händelse sker igen, vilket också kan kopplas samman med Becks teori om att risksamhället (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361) kräver högre riskhantering i framtiden.

10.4 Tema fyra & den aktuella uppstartsfasen

Det fjärde temat för resultatredovisningen involverar de upplevelser som berör det brottsförebyggande arbetet ur en tidsaspekt, där man befinner sig i en uppstartsfas i hanteringen av penningtvätt. För att diskutera respondenternas upplevelser har vi återigen valt att hänvisa till Becks påstående om teknologins konstanta och fortgående utveckling. I Becks mening skulle det anses att tekniken ständigt kommer ligga steget före i ett perspektiv av riskhantering (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361). Temats två nyckelord *“Nystart”* och *“Processer”* ämnar till att beskriva de upplevelser som existerar kring strukturen av arbetsprocesserna. Inte nog med att de anställda ställs inför ett nystartat skede av brottsförebyggande rutiner, så behövs det strukturellt utformade processer för att uppnå lagens angivna åtgärder. I korrelationen med Becks riskhantering så finns det en tidsaspekt att ta hänsyn till. Respondenterna uttrycker ett behov av ständig förändring och anpassning men anser också att fasen är just temporär. Därmed kommer ett avslut nås när processerna är satta och verksamheten har fått *“landa”* i det brottsförebyggande ansvaret.

Ur Becks perspektiv, finns det inget avslut på förändring, den är konstant och kräver transparens (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361). Precis på ett likartat sätt som Beck kritiserar riskhanterings tidsperspektiv, så berör författaren Naheem penningtvättens komplexitet i kombination av teknikens framgång. Naheem beskriver att hans forskning ska fungera som ett verktyg och har förhoppningar på att kunna underlätta det brottsförebyggande arbetet ställt mot brottslingens *“vetskap”* om användandet av tekniska verktyg i syfte att tvätta pengar (Naheem, 2016). Beck hade

antagligen kritiserat författaren i sin syn på den aspekt att detta verktyg ska lösa de problem som den komplexa risken innebär.

De nödvändiga verktyg som finns tillhanda för att minimera risker kan ur vår tolkning innefatta Penningtvättslagen. De åtgärder som lagen markerat ut måste också enligt Becks teori vara öppen för förändring (Andersen & Kaspersen, 2007:349-361). Anpassningen av dessa åtgärder måste, i enlighet med Becks teori, fortsätta utvecklas i takt med teknikens framsteg.

Man kan tolka respondenternas uttryck av Danske Banks nystartade fas som någonting problematiskt. Men vi ställer oss frågan om den nödvändigtvis är en negativ aspekt. Ett generaliserbart konstaterande är att oavsett vilken brottsförebyggande roll som innehas i "kriget mot penningtvätt", vare sig det gäller lag, tillsynsmyndighet eller bank, ges samma förutsättningar utifrån Becks tidsrelaterade aspekt. Det går därav att dra slutsatsen att samtliga banker i Sverige, oavsett uppstartsfas eller ej, kräver ett transparent och föränderligt arbetssätt i vägen mot ett komplett brottsförebyggande arbete. Forskning bedriven att luska ut svaren på varför eller hur penningtvätt gör sig av en sån komplex form, kan också bli sedd i nöd av förändring och tillgång.

11. Sammanfattning och slutsats

I detta aktuella kommer studien avslutningsvis att rundas av och sammanfattas ur sina centrala delar. Studies syfte är att kartlägga upplevelser och attityder som de anställda på Danske Bank har gentemot det berörda lagrum som ligger till grund för deras brottsförebyggande arbete mot penningtvätt. De anställdas upplevelser belystes genom semistrukturerade intervjuer via telefon. Ett urval om totalt 5 respondenter valdes ut från två avdelningsteam inom AML: Compliance samt AML Advisors. Det insamlade materialet analyserades med hjälp av en tematiskt innehållsanalys där vi med hjälp av nyckelord formulerade fyra samlingsteman för de centrala upplevelser som påvisats. Slutresultatet av det insamlade materialet utgjordes av *Banksekretessen mellan nationella och internationella banker, En samling av negativa upplevelser, Lagen,*

EU-direktivet och Finansinspektionen samt Uppstartsfasen. Det här anser vi är svaret på studiens inledande frågeställning. Samtliga teman är utformade då det på ett eller annat sätt har anknytning till de berörda lagrum som studien intresserar sig för, det vill säga Lag (2017:630), FFFS (2017:11), EU-Direktivet (2015/849) och Lag (2004:297).

Det bör tilläggas att dessa teman utgjordes utifrån vissa frågeställningar där liknande attityder upprepats av flera respondenter, samt attityder vi själva fann intressanta och därav utgjorde valen av nyckelord. I de semistrukturerade intervjuer förekom det alltså flera andra upplevelser, som vi inte valt att beakta då de inte upprepas av flera intervjupersoner och därav betraktas som individuella erfarenheter.

För att ge dessa fyra upplevelser en bredare och djupare förståelse, kopplas de samman och jämförs med vetenskapliga teorier, begrepp och tidigare bedriven forskning. Genom denna vetenskapliga konkretisering av källdatan anser vi att det föreligger en problematik i samtliga teman att genomföra ett godtyckligt brottsförebyggande arbete. Med avstamp i den hårda banksekretessen, bristen på rutiner och satta processer, tillsynsmyndighetens frånvaro och kompetensbrist samt bankens brist på struktur i och med den uppstartsfas man befinner sig i.

I studiens första avsnitt nämns en förhoppning om att den aktuella studien ska kunna utgöra en om så liten del, relevant och användbar forskning i syfte att bredda kunskapen om lagens verkan inom penningtvätt i Sverige. En förhoppning som nu i studiens slutskede mynnat ut i att dessa fyra teman ska kunna utge en överskådlig såväl som generaliserbar bild av bankers verklighet. En verklig inblick i Danske Banks korridorer och i hur de anställda inom AML upplever dess arbete ur de aktuella lagrum som penningtvätt behandlar.

Slutsats

Slutsatsen är således att dessa fyra teman av upplevelser råder på Danske Bank och därmed besvarar studiens två frågeställningar. Utifrån dessa fyra upplevelser anser vi att det råder en problematik i det brottsförebyggande arbetet på olika plan, både i fråga

om intern hantering såväl som de nationella lagar som går emot varandra i fråga om sekretess och åtgärder. Upplevelserna kan i vår mening antyda på de förändringar som gör sig nödvändiga inom det brottsförebyggande arbetet mot penningtvätt. Utifrån de teoretiska grunder som resultatet diskuteras utifrån, så anser vi att det framförallt behövs genomföras en granskning och förbättring av de IT-system sett till den nya graden av risk som framtiden faktiskt innebär.

Studiens resultat och slutsats har gett oss en inblick i den aktuella problematiken och utgör för oss ett krav på att se över den rådande överreglering gällande lag och banksekretess. Innebär lösningen en mindre omfattning av reglering där banker kan utöva ett bredare samarbete? Upplevelserna kan förhoppningsvis användas av fler än den aktuella banken som medfört det empiriska materialet, i en förhoppning underlätta ett samarbete i motverkandet av penningtvätt.

Penningtvättshärvan och dess mediala utbrott år 2018 skildrar en stor problematik i arbetet mot penningtvätt och påvisar hur viktig reglering och kontroll faktiskt är. I vårt empiriska material tolkar vi att det föreligger en press att inte hamna i en likartad härva igen då banker fått ett större ansvar i "*kriget mot penningtvätt*" i samband med denna händelse. Frågor som vi ställer oss själva efter denna studies resultat är hur stort ansvar banker faktiskt borde ha och hur vinstdrivna finansiella verksamheter ska kunna ha en offentlig aktörs ansvarsroll.

Framtida forskning

Vid undersökningens syfte att besvara frågeställningen gjordes relevanta avgränsningar i syfte att öka validiteten och reliabiliteten. Dessa avgränsningar var bland annat i fråga om urval av respondenter, aktuella lagrum och utvald arbetsplats, det vill säga Danske Bank. I samband med dessa avgränsningar kan det vara av intresse för framtida forskning att fokusera på en annan bank i Sverige och därmed studera om det råder en likartad eller annan problematik. Situationen med Covid-19 viruset resulterade i en minskad fysisk kontakt med intervjupersonerna. I fortsatt forskning, under andra omständigheter, hade man förslagsvis kunnat ta till andra metodologiska verktyg i

insamlingen av data. Genom att exempelvis bedriva fältstudier, i form av deltagande observation, kan man nå en mer djupgående forskning på området.

Referenslista

Andersen, H. & Kaspersen, L. Klassisk och modern samhällsteori (3., [utvidgade och rev.] uppl.). (2007). Studentlitteratur.

Baier & Serrano Cardona kapitel *Om rättskultur* (s. 283-209) i Schoultz, I. & Nafstad, I. *Om rättssociologisk tillämpning* (Upplaga 1). (2020). Studentlitteratur.

Bergström, M., Svedberg Helgesson, K., & Mörth, U. (2011). *A New Role for For-Profit Actors? The Case of Anti-Money Laundering and Risk Management*. *Journal of Common Market Studies*, 49(5), 1043–1064.

<https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1111/j.1468-5965.2010.02167.x>

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2. uppl.) (B. Nilsson, övers.). *Malmö: Liber*.

Danske Bank. (inget datum). Om Danske Bank. Hämtad 2020-03-26.

<https://danskebank.com/se/om-danske-bank>

Ekobrottsmyndigheten. (2016). Penningtvätt. Hämtad 2020-03-26

[https://www.ekobrottsmyndigheten.se/lag-och-ratt/brottsrubriceringar/penningtvatt /](https://www.ekobrottsmyndigheten.se/lag-och-ratt/brottsrubriceringar/penningtvatt/)

EU-direktiv (2015/849).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sv/TXT/PDF/?uri=CELEX:02015L0849-20180709&from=sv>

Finansinspektionen. (inget datum). Bank. Hämtad 2020-03-26.

<https://www.fi.se/sv/bank/>

Finansinspektionen. (2019). FI:s arbete mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Hämtad 2020-03-26.

<https://www.fi.se/contentassets/5a89ed7d9d1a4776b455c64d7d43b460/fis-arbete-mot-penningtvatt-fin-terrorism.pdf>

Finansinspektionen. (2017). Finansinspektionens föreskrifter om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Hämtad 2020-03-26.

<https://www.fi.se/sv/vara-register/sok-fffs/2017/201711/>

Finansinspektionen. (2018). Kundkännedom. Hämtad 2020-03-26.

<https://www.fi.se/penningtvatt-kundkannedom#fk>

Finansinspektionen. (inget datum). Om Finansinspektionen. Hämtad 2020-03-26.

<https://www.fi.se/sv/om-fi/>

Finansinspektionen. (2018). Penningtvätt. Hämtad 2020-03-26.

<https://www.fi.se/sv/bank/penningtvatt/>

Finansinspektionen. (2018). Riskklassificering. Hämtad 2020-03-26.
<https://www.fi.se/sv/bank/penningtvatt/process/riskklassificering/>

Habermas, J. (1988). *Legitimation crisis*. Polity.

Kvale, S 2007, *Doing interviews. [Elektronisk resurs]*, The SAGE qualitative research kit, SAGE, hämtad 2020.03.26,
<https://search-ebscohost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=cat07147a&AN=lub.5553506&site=eds-live&scope=site>

Lindstedt, I. (2019). *Forskningens hantverk* (Upplaga 2). Studentlitteratur.

Magnusson, D. (2009). The costs of implementing the anti-money laundering regulations in Sweden. *Journal of Money Laundering Control*, 12(2), 101–112.
<https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1108/13085200010951884>

Mathiesen, T. (2005). *Rätten i samhället: [en introduktion till rättssociologin]*. Studentlitteratur.

Naheem, M. A. (2016). Money laundering: A primer for banking staff. *International Journal of Disclosure & Governance*, 13(2), 135–156.
<https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1057/jdg.2015.10>

Patton, M.Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park, CA: Sage

Pol, R. F. (2020). Response to money laundering scandal: evidence-informed or perception-driven? *Journal of Money Laundering Control*, 23(1), 103–121.
<https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1108/JMLC-01-2019-0007>

Polismyndigheten. (2019). Penningtvätt- polisens arbete. Hämtad 2020-03-26.
<https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/penningtvatt/>

SFS 2017:630. Lag om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Stockholm: Finansdepartementet B

Sveriges Television. (2019). *Skandalen i Danske Bank- detta har hänt*. Hämtad 2020-03-26.
<https://www.svt.se/nyheter/ekonomi/skandalen-i-danske-bank-detta-har-hant>

Thurén, T. (2008). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Uppl 2:2. Lund: studentlitteratur

Vetenskapsrådet, "God forskningssed". (2017). Hämtad 2020-03-26.
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/Go-d-forskningssed_VR_2017.pdf

Bilagor

Bilaga 1. Samtyckesformulär inför intervju

Samtycke för deltagande i utredning med hjälp av intervju

“Upplevelser i Danske Banks korridorer”

- En studie om det brottsförebyggande arbetet mot penningtvätt utifrån dess berörda lagrum.

Utförd av: Sandra Werner och Klara Carlbring

Genom detta formulär intygas härmed mitt deltagande i den utredning som bedrivs av Klara Carlbring och Sandra Werner från Lunds Universitet i Lund, Sverige. Syftet med detta formulär är att specificera de villkor som föreligger för att säkerställa att den anonymitet i mitt deltagande som i projektet kommer upprätthållas.

1. Jag har fått tillräcklig information om vad detta utredningsprojekt har för mål. Syftet med mitt deltagande som intervjuperson i detta projekt har förklarats för mig och framgår tydligt.
2. Mitt deltagande som intervjuperson i detta projekt är frivilligt. Det finns ingen explicit eller implicit tvång till att delta.
3. Deltagandet innebär att bli intervjuad av uppsatsstudenter från Lunds Universitet. Intervjun kommer pågå i ca 15-20 minuter. Jag tillåter forskarna till att spela in intervjun samt att ta skriftliga noteringar under tiden.
4. Jag har rätten att avstå från att besvara specifika frågor. Det framgår med klarhet att jag har rätt till att dra mig ur i mitt deltagande så fort jag känner mig obekväm under intervjuens genomförande.
5. Jag har fått de uttryckliga garantierna för att forskaren inte kommer att identifiera mig med namn med information som erhållits från denna intervju. Vidare att min sekretess kommer att förbli skyddad och säker.

Bilaga 2. Intervjuguide

- I vilket område på Danske Bank arbetar du inom?
- Vad utför du för arbetsuppgifter?
- Vilket syfte har dessa?
- Finns det något konkret, gemensamt mål?

- Hur tycker du att samarbetet mellan de olika avdelningarna inom AML fungerar?
- Hur viktig är din roll som xx för att motverka denna form av brottslighet?

- I ditt brottsförebyggande arbete, på vilket sätt kommer du i kontakt med lagen om Penningtvätt?
- Hur viktig är denna lag för att förebygga eko-relaterade brott?
- Hur upplever du att denna lag ställer krav på dig i samband med dina arbetsuppgifter?

- Hur väl upplever du Finansinspektionens närvaro och krav?
- Finns det någonting som begränsar eller problematiserar ditt brottsförebyggande arbete?

- Hur tycker du att era kunder upplever bankens insyn i deras kapitalanvändning?
- Hur sanktioneras de kunder som ger upphov till misstänkt penningtvätt?

- Vad anser du att det finns för förbättringspotential i er väg mot ökad kundkännedom?